

НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ПІЗНАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

СЕРЕДЮК Віталій Юрійович - кандидат юридичних наук, доцент, начальник територіального сервісного центру №8049 регіонального сервісного центру ГСЦ МВС у м. Києві (філія ГСЦ МВС)

УДК 340.132(477)

ORCID: 0000-0002-2423-4931

DOI 10.32782/EP.2022.1.4

Целью научной статьи является анализ ключевых подходов и методов, раскрывающих сущность юридической техники толкования норм права в целях ее всестороннего исследования. Обобщены разнообразные точки зрения и синтезированы научные подходы и методы познания системы технико-юридических способов и средств толкования норм права с целью раскрытия всей ее специфики.

В процессе познания юридической техники толкования норм права предлагается особый подход к логике юридической аргументации (функциональный подход), продиктованный необходимостью юридического прагматизма. С его помощью можно узнать существенные признаки юридической техники толкования норм права, связанные с ее функциями. В связи с этим целесообразно использовать методы структурного и функционального анализа, технико-юридический (формально-догматический) метод, методы историко-правового исследования и сравнительного правоведения, построения гипотез, формально-логический метод.

Ключевые слова: научный подход, метод познания, правоприменительная деятельность, нормотворчество.

Постановка проблеми

Методологічні дослідження для сучасної юриспруденції практично значущі. Вірогідність та обґрунтованість змістовних конкретних досліджень, коректність та застосовність їх результатів безпосередньо залежать від ступеня розробленості методології

юридичної науки. Тому дослідження юридичної техніки в тлумаченні норм права має спиратися на ґрунтовно розроблені наукові підходи та відповідні методи пізнання.

Юридична практика у різних формах її прояву (наукова, правозастосовна, правотворча тощо) визначається цілою низкою факторів. Кінцевий її результат залежить не тільки від того, хто діє (суб'єкт) або на що вона спрямована (об'єкт), але і від того, як відбувається цей процес, які способи, прийоми та засоби застосовуються.

Розв'язання методологічних питань, які стосуються пізнання юридичної техніки тлумачення норм права, сприятимуть раціоналізації інтерпретаційної діяльності юриста, ефективності правозастосовної діяльності, правового регулювання загалом, зміцненню правопорядку та режиму законності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Вітчизняні та зарубіжні вчені вивчають питання, пов'язані з сутнісними ознаками, методологією і видовою характеристикою тлумачення норм права, видами та підвидами інтерпретаційних актів тощо. Вказані проблеми розробляли П. Алексєєв [5], Д. Великий [1], С. Болдирєв [10], М. Давидова [4], С. Занковський [11], В. Кожевников [6], С. Куцепал [8], С. Навальний [2], Є. Нікітін [9], Г. Подкоритов [3], І. Шутак [7], І. Онищук [7; 12], В. Титов [8], О. Юркевич [8], А. Чашин [13] та інші.

Проте на сторінках наукової літератури не проводилося ґрунтовного дослідження наукових підходів та методів пізнання власне юридичної техніки тлумачення норм права.

Формулювання завдання

Мета дослідження – аналіз ключових підходів і методів, що розкривають сутність юридичної техніки тлумачення норм права з метою її всебічного дослідження.

Наукова новизна полягає в узагальненні різноманітних точок зору та синтезі наукових підходів і методів пізнання системи техніко-юридичних способів і засобів тлумачення норм права з метою розкриття всієї її специфіки.

Методологія дослідження

З метою висвітлення наукових підходів і методів пізнання юридичної техніки тлумачення норм права використано низку методів дослідження. Отже, в основі методології роботи лежать парадигмальний, системний та діяльнісний підходи. Значну роль у нашому дослідженні відіграв метод історико-правового та теоретико-правового аналізу джерел юридичної техніки тлумачення норм права, із формально-догматичним, порівняльно-правовим і соціологічним підходами.

Виклад основних положень

Діяльність з тлумачення норм права – цілісне систематичне правове утворення, яке має ієрархічний характер. На відповідних рівнях розташувалися певні методи тлумачення права. Слід зазначити, що це теоретичне становище відбито у поглядах учених. Наприклад, зазначається, що «... усі дослідники визнають, що з'ясування сенсу норм права починається з аналізу їхнього тексту», «зазвичай вважається, що граматичне тлумачення є першим способом, з якого починається з'ясування правової норми» [1, с. 160].

Метод (*грец. methodos*) у найширшому значенні слова – шлях до чомусь, спосіб діяльності суб'єкта у будь-якій її формі. Основна функція методу – внутрішня ор-

ганізація та регулювання процесу пізнання чи практичного перетворення того чи іншого об'єкта. Тому метод (у тій чи іншій своїй формі) зводиться до сукупності певних правил, прийомів, способів, норм пізнання та дії. Він є системою розпоряджень, принципів, вимог, які мають орієнтувати у вирішенні конкретного завдання, досягненні певного результату в певній сфері діяльності. Він дисциплінує пошук істини, дозволяє заощаджувати сили та час, рухатися до мети найкоротшим шляхом. Істинний спосіб слугує своєрідним компасом, яким суб'єкт пізнання та дії прокладає свій шлях, дозволяє уникати помилок [2, с. 44].

Метод науки – це вироблена науковою спільнотою збалансована система емпіричного та теоретичного рівнів дослідження, що дозволяє послідовно та поетапно отримувати та узагальнювати нове наукове знання від фактів до законів та теорій.

Дослідницькі етапи супроводжуються застосуванням наукових методів. Зміст наукового методу залежить як від характеру досліджуваного предмета, поставлених завдань, так і від специфіки етапу. «На початку пізнання (при постановці проблеми, виборі вихідних даних, зборі інформації) у ролі методу виступає принцип, керівна ідея. Коли ж дослідник безпосередньо приступає до аналізу свого предмета, у ролі методу виступають пізнавальні процедури, методика дослідження» [3, с. 18].

Таким чином, важливою групою методів пізнання системи техніко-юридичних способів і засобів тлумачення норм права, методики й критеріїв оцінювання якості та ефективності тлумачення норм права є: загальні (філософські) методи, в якості яких виступають відповідні категорії та моделі, які характеризуються загальнозастосовністю не тільки у всіх галузях наукового пізнання, а й на всіх етапах, стадіях наукового дослідження. У пізнанні юридичної техніки у тлумаченні норм права із позиції загальних (філософських) методів виокремимо: а) метафізику; б) діалектику; в) метод сходження від абстрактного до конкретного та від конкретного до абстрактного.

Метафізика є одним з основних понять у традиції філософського мислення. Спра-

ведливим слід визнати погляд Гегеля про те, що коли «народ втрачає свою метафізику», виникає «дивне видовище»: «освічений народ без метафізики уподібнюється до храму, розкішно прикрашеному, але без святині». Сутність метафізичного методу полягає в однобічності, в абсолютизації якоїсь однієї сторони явища, тому її представники міркують за принципом «або ... або ...». Метафізичний метод проявляється у двох своїх формах: догматичній та релятивістській [2, с. 52].

Техніко-правове мислення необхідно розглядати лише як елемент професійної правосвідомості. Справді, правосвідомість, зазвичай, зводиться до правової психології (почуття, емоції, переживання), професійної правосвідомості та характеризується високорозвиненим когнітивним компонентом [4, с. 12].

Догматична форма абсолютизує стабільну, стійку сторону юридичної техніки. Релятивістська форма абсолютизує мінливу, рухливу сторону способів і засобів юридичної техніки: «усе тече, все змінюється», усе відносно, мають місце лише якісні зміни, усе залежить від суб'єктивної волі людини, у суспільстві мають панувати новації.

У науковій літературі часто зустрічається точка зору, відповідно до якої діалектичним методом вважається: а) вчення про загальні закони, властивості та зв'язки навколишнього світу; б) закони та категорії діалектики, що показують властивості, зв'язки та об'єктивні закономірності. Однак ні те, ні інше не є методом. У всіх науках методологія націлена не на фіксування наявного знання, а на здійснення нових циклів пізнання та досягнення нового знання. У вихідній категорії методології – методі – показуються принципи та вимоги, операції та процедури, правила та норми, що забезпечують у науковому дослідженні отримання нового знання, його перевірку та підтвердження. Серед головних найчастіше виокремлюють принципи об'єктивності, системності, історизму, діалектичній суперечливості [5, с. 305]. Видається за доцільне розглянути ці принципи.

Об'єктивність – філософський, діалектичний принцип, заснований на визнанні

дійсності в її реальних закономірностях та загальних формах. Принцип об'єктивності розчленовується на наступні імперативні вимоги: 1) свідомість і зміст, що наповнює, є відбиттям зовнішнього світу, знімком з об'єктивно наявних предметів, їх властивостей і відносин; 2) істина має бути не абстрактною, а конкретною; 3) сутність явища найповніше розкривається у соціальній практиці. Саме тому необхідно враховувати взаємозв'язок пізнання та практики, орієнтуючись на практику як основний критерій істинності.

З погляду масштабу дії техніко-юридичні закономірності можуть бути як глобальними (наприклад, взаємозалежність юридичної техніки з особливостями правової системи, історичний зв'язок юридичної техніки з правом тощо), так і локальними (специфіка юридичної техніки у конкретній правовій сім'ї, наприклад переважання правотворчої техніки в країнах романо-німецького права). За часом дії закономірності юридично] техніки можуть бути й тимчасовими. Якщо перші пов'язані з природою юридичної техніки та діють протягом всієї історії, то другі формуються на окремих стадіях її розвитку та визначаються рівнем досконалості права на певному етапі [4, с. 23].

Розглядаючи сферу дії техніко-юридичних закономірностей, можна зробити висновок, що серед них явно переважають не стільки загальні, скільки спеціальні закономірності, що стосуються окремих правових явищ: правотворчості, системи законодавства, правозастосовного процесу тощо. Тому, з приводу наведеного, доцільно застосувати системний підхід, який передбачає такі вимоги, як: всебічність (захищає думку від метафізичних, догматичних помилок і відходу від науковості); 2) субстанціальність (так, як всебічність здатна привести дослідника до нескінченності зв'язків і відносин, то з метою недопущення цього, необхідно насамперед виділяти визначальні, найважливіші, інтегративні елементи та властивості системи методів, способів і засобів юридичної техніки у глумаченні норм права); 3) детермінізм, тобто об'єктивний, закономірний зв'язок

та загальна обумовленість усіх явищ навколишнього світу (потрібно вже на рівні явищ відмежовувати необхідні зв'язки від випадкових, суттєві від несуттєвих, що дозволить рухатися від наслідків до причин, від випадковості до необхідного).

Зазначимо, що в філософії, яка є методологічною наукою щодо теорії права, системний підхід трактується як «методологічний напрям у науці, основне завдання якого полягає у розробці методів дослідження та конструювання складно організованих об'єктів систем різних типів та класів. Представники вітчизняної філософії вважають, що загальнонаукові підходи та методи дослідження виступають як своєрідна «проміжна методологія» між філософією та фундаментальними теоретико-методологічними положеннями спеціальних наук, вважаючи при цьому, що до загальнонаукових понять відносяться різні поняття, у тому числі «система» та «елемент» [6, с. 16].

Щоб показати в межах нашого дослідження взаємопов'язаність якості нормативно-правового акта з якістю та ефективністю правотлумачної діяльності, на практиці доцільно застосовувати розроблений І. Шутаком та І. Онищуком компрехендний підхід, який полягає в строго об'єктивному, реальному, не ідеалізованому, деїдеологізованому пізнанні права. Сформовано дефініцію, за якою компрехендний підхід до перцепції права – це комплекс принципів, способів і методологічних прийомів, які орієнтовані на органічну єдність ідеальних і матеріальних чинників, раціональних та ірраціональних факторів, суб'єктивних і об'єктивних складових процесу всебічного пізнання права. Таким чином, запропоновано нові ідеї, пов'язані з перцепцією права через об'єктивне й всестороннє оцінювання та моніторинг. Тільки внаслідок різнобічного пізнання можливо дослідити мовні, системні, функціональні та конструктивні засоби, прийоми, способи та методи подолання розбіжностей у тлумаченні норм права [7, с. 43].

Поняття «юридична техніка» входить у категоріальний апарат європейської юридичної науки на межі ХІХ–ХХ століть. Тому в рамках дисертації варто розгляну-

ти історичної причини юридичної техніки – становлення Юридичний позитивізм привернув увагу до проблем юридичної техніки і став теоретичною базою формування та дослідження її поняття [4, с. 17-18].

З огляду на зазначене вище, застосуємо принцип історизму, за допомогою якого розглянемо предмет дослідження у якісній чи сутнісній ретроспективі (поворотний аналіз). Зокрема, розглянемо причини виникнення юридичної техніки. Розглянемо юридичну техніку не лише з погляду розвитку закономірного, але й імовірного підходу та значимо напрям і характер зміни та розвитку техніко-юридичного інструментарію в тлумаченні норм права (прогресивний, регресивний, гармонійний, конфліктний тощо).

Загальновідомо, що всім системам і процесам властиві внутрішні суперечності, які становлять єдність взаємозалежних передбачуваних і взаємозаперечних протилежних сторін і тенденцій. Взаємодія (боротьба) цих протилежностей становить внутрішнє джерело, рушійну силу будь-якого розвитку. Тому, застосовуючи принцип діалектичної суперечності, дослідимо юридичну техніку в тлумаченні норм права як єдність та взаємодію протилежностей.

У межах дослідження доведеться здійснювати операцію уявного відволікання від співвідношення юридичної техніки з правовою культурою та правосвідомістю, виводячи на перший план інструментальний та документальний аспект, за яким правила юридичної техніки пов'язуються лише з необхідністю створення, удосконалення, систематизації та тлумачення норм права. Операція відволікання рівносильна операції виділення в об'єкті істотних властивостей, зв'язків та відносин. При цьому, виділяючи будь-яку властивість чи відношення, думка може абстрагуватися і від самих речей, явищ, яким належать ці властивості та відносини.

У нашому дослідженні юридичної техніки в тлумаченні норм права пропонується особливий підхід до логіки юридичної аргументації. Позначимо його як функціональний підхід, який продиктований необ-

хідністю юридичної прагматизації логіко-теоретичного матеріалу. Такий функціональний підхід дозволяє з'ясувати суттєві ознаки юридичної техніки з її функцій.

Адже між теоретичним і практичним мисленням наявна логічна специфіка як двох особливих аспектів діяльності інтелекту, які потребують різних інтелектуальних здібностей і здійснюються на різних логічних підставах. Специфіка теоретичного мислення має особливе значення для аргументації в правознавчих науках, а практичне мислення вживається перш за все у сфері правозастосування [8, с. 5].

У свою чергу, системний, чи структурно-функціональний метод розглядає суспільство як цілісну систему взаємопов'язаних та співзалежних соціальних структур, кожна з яких здійснює у ньому свою функцію. Джерела такого підходу до суспільства можна побачити вже в О. Конта, який підкреслював, що суспільство є і діє як певна сукупність безлічі взаємоузгоджених частин, які підтримують, з одного боку, його в рівновазі (статика), а з інший – змінюють упорядкованим чином (динаміка).

Американський учений Т. Парсонс (1902-1979) сформулював основні особливості цього методу: 1) суспільство є системою функціонально скоординованих частин; суспільство зберігає стійкість у часі, а частини суспільства об'єднані в рівноважний стан, який забезпечує його стійкість на значний період; суспільство змінюється впорядкованим чином, а функціональна єдність його частин виключає випадкові чи хаотичні його зміни. З погляду системного підходу стає можливим правильно підійти й до розв'язання таких традиційних методологічних проблем, як можливості та межі редукціонізму, синтезу наукових теорій, підтвердження та спростування гіпотез та цілого ряду інших. Редукціонізм, або зведення однієї теорії до іншої у певних межах, є цілком допустимою операцією пізнання, оскільки висловлює тенденцію до встановлення зв'язку та єдності у науковому знанні [2, с. 74].

Внаслідок синтезу ідей та поглядів виникають нові, більш загальні за обсягом та глибокі за змістом теорії. У науковому

плані теорії та навіть наукові дисципліни, які раніше вважалися далекими один від одного, виявляються єдиними в рамках більш загальної системи. Типовим прикладом може бути поява таких юридичних наук, як судова медицина, судова бухгалтерія, міжнародне приватне право, юридична психологія та ін. З системної точки зору інакше слід підходити та до процесу підтвердження та спростування гіпотез. У традиційній методології ці питання розглядаються стосовно окремих, ізольованих гіпотез, але в реальній науці зазвичай мають справу з системою гіпотез, де підтвердження чи спростування однієї гіпотези істотно впливає на логічно пов'язані з нею інші гіпотези [2, с. 74].

Якщо категорія «сутність» дозволяє схарактеризувати об'єкт пояснення, то категорія «закон» розкриває важливий механізм цієї процедури. У результаті категоріальний апарат пізнавальної теорії наукового пояснення розпадається на три рівні: 1) сутність; 2) закон; 3) причина, функція, структура та ін. Рівні різняться як за рівнем абстрактності, так і за змістом цих показників: на першому рівні характеризується об'єкт пояснення, другому – його загальний механізм, третьому – типи [9, с. 11-31].

При дослідженні процесу тлумачення норм права доцільно також використовувати такі методи пізнання, як аналіз і синтез. Аналіз (*з грец. – розкладання, розчленування, розбір*) – це метод дослідження, що включає прийоми та способи теоретичного чи емпіричного розчленування системи на складові елементи, властивості та відносини. Аналіз обов'язково входить до першої стадії будь-якого наукового дослідження з метою з'ясування властивостей елементів як підстави та причини їх зв'язку. Синтез (*з грец. – з'єднання, поєднання, складання*) – це метод дослідження, що включає прийоми та способи теоретичного чи емпіричного з'єднання елементів, властивостей та відносин у ціле (систему).

Синтез передбачає узагальнення результатів аналізу в таких формах: 1) формування наукових термінів системної точки зору таке об'єднання аж ніяк не зводити-

меться до простого додавання їх зрозуміти та принципів, а супроводжується саме концептуальним поняттям; 2) формулювання змісту законів, шляхом пов'язання емпіричних понять, властивих окремій групі явищ соціальної практики, то можна сформулювати емпіричні закономірності, найчастіше названі емпіричними законами.

До таких законів можна, наприклад, зарахувати природно-правову теорію походження держави. Ця теорія розглядає державу як результат об'єднання людей на добровільній основі (договору). Піддаючи критиці ідеї божественного походження влади, держави та права, прихильники цієї теорії апелювали замість божественної волі до волі народів, націй, людини. Якби нації, настільки принижені у своїх правах на власні очі, заявляв у зв'язку з цим. П. Гольбах, здатні були звернутися до розуму, вони, звичайно, побачили б, що тільки їхня воля може надавати комусь вищу владу. «Вони побачили б, що ті земні боги, перед якими вони падають ниць, по суті, просто люди, яким вони ж, народи, доручили вести їх на щастя, причому ці люди стали, однак, бандитами, ворогами й узурпаторами, зловживали владою проти народу, який дав їм у руки цю владу» [2, с. 79].

Юридична техніка є багатополлярною системою теоретико-прикладних знань, що динамічно розвивається. Тому в межах нашого дослідження ми не здатні обійтися без класифікації, як необхідного елемента пізнання правових явищ і процесів. За допомогою класифікації можна систематизувати значний обсяг правової інформації, яка міститься у нормативно-правових актах.

Логіка розвитку вітчизняної теорії юридичної техніки (від законодавчої техніки до юридичної) зумовила певну заданість, зумовленість у підходах до її класифікації. Доводячи протягом тривалого періоду, що законодавча техніка – це не вся юридична техніка, а тільки один з її видів, дослідники тим самим автоматично ставили питання про те, які ще види юридичної техніки можуть бути виділені та з яких підстав юридична техніка поділяється на законодавчу, правотлумачну, правозастосовну та інші.

Таким чином, нам необхідно здійснити всебічне вивчення різних аспектів різних аспектів юридичної техніки, а можливе лише за допомогою класифікації за різноманітними підставами [4, с. 22].

Класифікація (з лат. – *розряд, клас*) – це метод наукового дослідження, який становить розподіл маси явищ, що вивчаються на групи, розряди, класи на підставі будь-якої загальної ознаки, вона дозволяє впорядкувати масу накопиченого знання, найбільш повно уявити все різноманіття явищ, що вивчаються, повніше їх досліджувати (уявити місце кожного у системі подібних). Наприклад, теорія держави і права класифікує державу за формами правління (монархії, республіки), політичним режимом (демократичні, недемократичні), державним устроєм (прості, складні).

Коли в основі класифікації лежить сукупність (поєднання) ознак, що утворюють певний соціальний тип або відокремлюють одне соціальне явище від інших, йдеться про типологію, яка вважається складнішим видом класифікації. На загальнонауковому рівні її завдання зводяться до: 1) вироблення ідей типології юридичної техніки з метою створення системи критеріїв інтерпретації формування права; 2) інтерпретації внутрішніх закономірностей еволюції юридичної техніки, що є основою наукового прогнозування.

Типологія юридичної техніки тлумачення норм права ґрунтується не стільки на логіці, скільки на експлікації змісту, коли із сукупності різноманітних за своїм науково-теоретичним та практичним значенням ознак необхідно виділити первинну, здатну показати сутність юридичної техніки тлумачення норм права як соціально-правового інституту. Цьому відповідає сукупність соціальних та правових завдань юридичної техніки, що, на наш погляд, свідчить про необхідність такого підходу до її типологізації, основою якого покладено вивчення її функціонування [10, с. 244-245].

Ще одним методом, який варто застосувати з метою нашого дослідження, є конкретно-соціологічний з метою отримання інформації щодо правотлумачної діяльнос-

ті державних органів, щодо форм та методів діяльності органів, які здійснюють офіційне тлумачення норм права тощо.

Тут доречно навести думку С. Занковського щодо використання конкретно-соціологічного методу. Він пише, що цей метод – «рідкісний гість у дисертаційних роботах, та відбувається це з тієї причини, що він не належить до інструментів, які можна назвати та забути. Цей метод, руйнуючи стереотипи свідомості, іноді призводить до несподіваних результатів і прогнозів, але вимагає натомість складання концепції аналізу опитувань, фокус-груп, на основі топік-гайдів (проведення опитування невеликої групи осіб за заздалегідь заданим сценарієм), обробки отриманих даних та складання в кінцевому підсумку розгорнутого висновку» [11, с. 4].

Формально-логічний метод (догматичний) запозичений з науки формальної логіки. Він полягає у логічній послідовності думки, у її суворому дотриманні законів (тотожності, несуперечності, виключення третьої та достатньої підстави) та правилам формальної логіки за умов, коли немає можливості безпосередньо спиратися на практику. Виявлення логічних розбіжностей у міркуваннях чи структурі тій чи іншій теорії дозволяє уникнути помилок, помилок під час наукових досліджень.

С. Алексєєв справедливо вказує, що техніко-юридичний (формально-догматичний) метод є «споконвічним», органічно властивим правознавству, приватно-науковим методом. Учений акцентує на тому, що цей метод дозволяє отримати дані, що становлять перший, обов'язковий та принципово суттєвий ступінь у «теоретико-прикладному» освоєнні права. «Без даних, отриманих в результаті використання техніко-юридичного методу, неможливе теоретико-прикладне освоєння правової дійсності взагалі, у тому числі у дослідженнях, мають переважно філософську чи переважно соціологічну орієнтацію» [2, с. 108].

Як зауважив І. Онищук, аналіз текстів нормативно-правових актів та роз'яснення їхнього внутрішнього змісту в процесі правового моніторингу неможливо реалізувати без застосування *герменевтично-право-*

вого методу. Герменевтика – методологія пізнання права, позиціонує предмет дослідження як текст, що висуває завдання його осмислення, за допомогою об'єктивованої та суб'єктивованої інтерпретації та розуміння, яке має діалогічний характер і здійснюється в рамках системи логічних процедур, так званого герменевтичного кола. Герменевтичне коло є незамінним методом пізнання права та правової дійсності в цілому. Повне осмислення будь-якої норми права недосяжне без зіставлення з конкретною ситуацією. Експлікація сенсу певної норми права (частини) досягається за допомогою її співвіднесення з нормативною системою (цілим). Розуміння кожного історично наявного правового явища (тексту) досягається через розуміння історичного контексту [12, с. 83-84].

Щоб проаналізувати позитивний закордонний досвід застосування техніко-юридичного інструментарію у тлумаченні норм права, зокрема у США, Великобританії, ЄС, доцільно використовувати порівняльно-правовий метод. Вказаний метод дослідження полягає у зіставленні державно-правових явищ та виявленні у них загальних та особливих характеристик. Порівняльно-правовий метод передбачає такі стадії дослідження: а) вивчення державно-правових інститутів окремо, виявлення їх суттєвих рис та ознак; б) порівняння виявлених та досліджених ознак аналогічних інститутів, встановлення на цій основі їх подібності та відмінності; в) оцінка ознак відмінності із різних позицій (справедливості, доцільності, ефективності, ступеня дієвості, співвідношення з нормами міжнародного права тощо).

Для здійснення порівняльного аналізу необхідно здійснювати кілька послідовних стадій, а саме: на першій стадії виявляються суттєві правила в об'єктах порівняння; на другій стадії з метою пізнання загальних чи відмінних рис зіставляються суттєві правила об'єктів порівняння; на третій стадії дається оцінка ефективності аналізованих правил; на четвертій стадії виявляються історичні причини існування цього суттєвого правила [13, с. 21].

Під час розробки питань юридичної техніки в попередженні та подоланні розбіжностей в тлумаченні норм права важливу роль відіграє новітній метод правового моніторингу, розроблений І. Онищуком. Дія правового моніторингу спрямована на організацію дослідного процесу у сфері права й відстеження його динаміки, результатом чого є знання. Згідно з сучасними трактуваннями, правовий моніторинг як метод пізнання є рушійною силою пізнавальної діяльності. У теоретичному аспекті, моніторинг допомагає окреслити ідентичний спосіб сучасного когнітивного процесу [12, с. 138].

Об'єктами порівняльного правознавства можуть бути правові системи в цілому (макрокомпаративістика), а також певні інститути, норми в їхньому статичному (змістовному) плані, функціонуванні, практиці застосування (мікрокомпаративістика).

Висновок

Серед техніко-юридичних закономірностей переважають не стільки загальні, скільки спеціальні закономірності, що стосуються окремих правових явищ: правотворчості, системи законодавства, правозастосовного процесу тощо.

У процесі пізнання юридичної техніки тлумачення норм права пропонується особливий підхід до логіки юридичної аргументації (функціональний підхід), який продиктований необхідністю юридичної прагматизації теоретичного матеріалу. За його допомогою можна з'ясувати суттєві ознаки юридичної техніки тлумачення норм права, пов'язані з її функціями. У зв'язку з чим доцільно використовувати методи структурного та функціонального аналізу, техніко-юридичний (формально-догматичний) метод, методи історико-правового дослідження та порівняльного правознавства, побудови гіпотез, формально-логічний метод. Особливість предмета дослідження визначила необхідність використання такого методу, як інтерпретації правових та філософських ідей, у тому числі ідей сучасних філософських герменевтів.

Література

1. Великий Д. П. Грамматический способ толкования в уголовно-процессуальном праве. Правоведение. 2012. № 4.- С. 158-171.
2. Навальный С. В. Теория права: методология научных исследований: учебное пособие. Красноярск: Красноярский государственный аграрный университет, 2020. 156 с.
3. Подкорытов Г. А. О природе научного метода. Ленинград, 1988. 224 с.
4. Давыдова М. Л. Юридическая техника. Общая часть: учебник. Москва: Проспект, 2018. 232 с.
5. Алексеев П. В., Панин А. В. Теория познания и диалектика. Москва, 1991.- 384 с.
6. Кожевников В. В. Толкование юридических норм: системный подход. *Вестник Томского государственного университета. Право*. 2018. № 29. С. 15-28.
7. Shutak, I.D., & Onyshchuk, I.I. (2021). Comprehensive approach to perception of law in the context of doctrinal views. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(4), 42-50. DOI: 10.37635/jnal-su.28(4).2021.42-50
8. Юридична аргументація: Логічні дослідження. Колективна монографія /- О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. В. Куцепал та ін.; За заг. ред. проф. О. М. Юркевич. Х., 2012. 211 с.
9. Никитин, Е. П. Объяснение – функция науки. Москва, 1970. 280 с.
10. Болдырев С. Н. Юридическая техника: теоретико-правовой анализ: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01 / Болдырев Сергей Николаевич; Кубанский государственный аграрный университет; науч. консульт. Рассказов Л. П. Ростов-на-Дону, 2014. 468 с.
11. Занковский С. С. О методологии в диссертационных исследованиях. *Предпринимательское право*. № 2. 2011. С. 4.
12. Онищук І. І. Правовий моніторинг: теоретичні та прикладні засади: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01 / Онищук Ігор Ігорович; Національна академія внутрішніх справ; наук. консульт. Шутак І. Д. Київ, 2018. 553 с.
13. Чашин А. Н. Теория государства и права. Москва: Дело и сервис, 2008. 591 с.

АНОТАЦІЯ

Метою наукової статті є аналіз ключових підходів і методів, що розкривають сутність юридичної техніки тлумачення норм права з метою її всебічного дослідження. Узагальнено різноманітні точки зору та синтезовано наукові підходи й методи пізнання системи техніко-юридичних способів і засобів тлумачення норм права з метою розкриття всієї її специфіки.

У процесі пізнання юридичної техніки тлумачення норм права пропонується особливий підхід до логіки юридичної аргументації (функціональний підхід), який продиктований необхідністю юридичної прагматизації теоретичного матеріалу. За його допомогою можна з'ясувати суттєві ознаки юридичної техніки тлумачення норм права, пов'язані з її функціями. У зв'язку з чим доцільно використовувати методи структурного та функціонального аналізу, техніко-юридичний (формально-догматичний) метод, методи історико-правового дослідження та порівняльного правознавства, побудови гіпотез, формально-логічний метод.

Ключові слова: науковий підхід, метод пізнання, правозастосовна діяльність, нормотворчість.

Seredyuk V. Yu.

**SCIENTIFIC APPROACHES AND
COGNITIVE METHODS OF LEGAL
TECHNIQUE OF LEGAL NORMS
INTERPRETATION**

Purpose. The purpose of the study is to analyze the key approaches and methods that reveal the essence of the legal technique of legal norms interpretation for the purpose of its comprehensive study.

Methodology. In order to highlight the scientific approaches and methods of cognition of legal techniques of legal norms interpretation, a number of research methods were used. Thus, the methodology of work is based on paradigmatic, systemic and activity approaches. A significant role in our study was played by the method of historical-legal

and theoretical-legal analysis of sources of legal technique of legal norms interpretation, with formal-dogmatic, comparative-legal and sociological approaches.

Originality. Scientific novelty is the generalization of various points of view and the synthesis of scientific approaches and methods of knowledge of the system of technical and legal methods and means of interpreting the law in order to reveal all its specifics.

Results. As a result of the research, it is argued that in the process of learning the legal technique of legal norms interpreting, a special approach to the logic of legal argumentation (functional approach) is proposed, which is dictated by the need for legal pragmatization of theoretical material. It can be used to find out the essential features of the legal technique of interpreting the rules of law related to its functions. In this regard, it is advisable to use methods of structural and functional analysis, technical-legal (formal-dogmatic) method, methods of historical and legal research and comparative law, hypotheses, formal-logical method. The peculiarity of the subject of research determined the need to use such a method as the interpretation of legal and philosophical ideas, including the ideas of modern philosophical hermeneutics.

It should be noted that the solution of methodological issues related to the knowledge of legal technique of legal norms interpretation, which are discussed in this section, will help streamline the interpretation of the lawyer, the effectiveness of law enforcement, legal regulation in general, strengthening law and order and rule of law.

Practical importance. The results of the study can be used in organizational and legal and rule-making activities – in order to ensure the optimization of rule-making by improving the quality of law in terms of legal certainty and the quality of interpretation of law.

Keywords: legal technique, multiple interpretation, norms-definitions, judicial rule-making, generalization of judicial practice.